

TILBAKE TIL

Frontkjempere leter etter døde kamerater i Russland

FRA KRIGEN: Dette bildet ble tatt under krigen. Norske skijegere ved en fallen Sovjet-soldat.

DETTE ER SAKEN

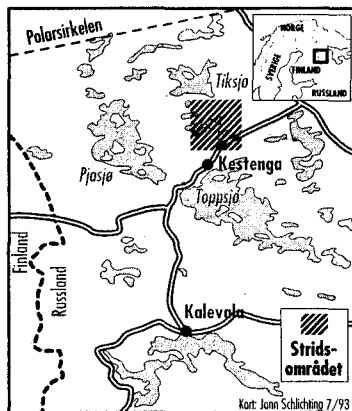
- Ca. 6000 nordmenn deltok som frivillige i tyske avdelinger på den uhyggelige østfronten under annen verdenskrig.

- 900 falt, hvorav 196 på den finsk-sovjetiske fronten.

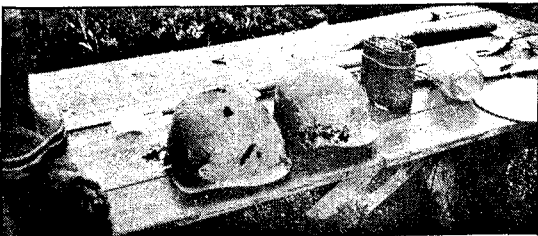
- Antikommunismen var trolig det viktigste motivet for frontkjempene. Tysk vervepropaganda spilte sterkt på Finlands sak.

- Rettsoppgjøret slo fast at frontkjempene var landssvikere, fordi de bisto fienden. Nærmere 5000 ble idømt lange fengselsstraffer.

- I Finland ser mange på frontkjempene som helter, fordi de sloss til fordel for finnene mot Stalin.

● Finland sa ja til å reise et minnesmerke på statlig grunn, men snudde etter en protest fra stortingspresident Jo Benkow.

GRAVD OPP: Rustne sovjetiske og tyske hjelmer blir plukket opp fra skogbunnen.

Av HANS KRINGSTAD

Med vaktomme blikk bak myggnettene leter nordmenn fra Hitlers hær etter levninger av falne kamerater.

Det piper i en metalldetektor. Lette spadestikkk vender den myke mosen som skjuler minnene fra krigen: En hjelm, et feltkjøkken og brettevis av tomme patronhylser. Men ingen beinrester eller dødsmerker – foreløpig.

Skogen er enorm, og letingen en uoverkommelig oppgave for de 14 frontkjempene som har vendt tilbake.

På disse russiske dødsmerkene mistet 120 av deres våpenbrødre livet i ett eneste inferno. De fleste ligger der fortsatt.

Bildene er tatt siste uke. Frontavsnittet i øst er åpnet

igjen. For første gang siden annen verdenskrig vandrer de gamle soldatene på stedet hvor det slaget sto som kostet flest norske liv til lands.

Meid ned

Stillingene het Kaprolat og Hasselmann. De to høydene ligger 90 kilometer inne i Russland, oppunder polarsirkelen. Her ble nordmenn i den tyske hær meid ned for fote av Den røde armé.

De 120 falne er fremdeles savnet. Russerne registrerte ingen funn. Slaget inngår ikke i pensum på skolen.

PÅ SLAGPLASSEN: Mygg og myrsump var den verste fienden ved gjensynet med frontlinen.

Dette er den tabubelagte delen av vår krigshistorie. Deltakerne i stormen på Kaprolat og Hasselmann var landssvikere.

– Det var rart å se igjen stedet. Skogen er blitt større. Men gjensynet fremkalte nye detaljer ved djevelskapen, sier Leif Gurandsrud (77).

Gurandsrud svømte over en innsjø med kulehull gjennom ansiktet da stillingene var jevnet med jorden. Også 39 andre reddet livet. 20 ble tatt til fange, og de fleste døde i Stalins leirer.

To kom hjem i 1953...
– Vi fant løpegraver og maskingeværstillinger da: tom-

hysene ligger i store hauger. Bunkersene torde vi ikke gå inn i uten minesøker, av frykt for at de er underminert. Der inne kan det nok ligge falne, sier forfatteren Sven T. Arneberg, som deltok på turen i forrige uke.

Frivillige russiske ungdommer driver opprydding i det samme området. Mens den norske gruppen var der, fant de dødsmerket til en nordmann.

– Det ovale merket bærer nummer og teksten «Legion Norwegen», men ikke navn. Likvel kan bæreren identifiseres gjennom tyske registre. Dermed er i alle fall levningene et-

ter en av de 120 funnet, sier Arneberg.

– Russerne var svært hjelpsomme. Nå har de lovt å samle beinrester i sekker, og varsle når de finner flere norske dødsmerker.

Sven T. Arneberg deltok ikke selv på Østfronten. Men han mistet venner i de uhyggelige slagene. Til høsten gir han ut boken «Tragedie i Karelen», om de norske skijegerne.

Fronten buktet seg inn i dette veldige sump- og skogområdet 90 kilometer øst for finskegrensen. Det er iskaldt om vinteren og tung myr om sommeren på

DØDSMARKENE

ndskapet. Asbjørn Narmo (foran) og andre frontkjempere leter etter levninger av dem som ble igjen.

Foto: SVEN T. ARNEBERG

dødsmerkene i nord.

Landskapet bærer fortsatt arr etter krigen. Unge russere driver intenst miljøarbeid ved å renske opp i makabre minner fra blodbadet. De er opplært av militære pionerer.

Tankminer, minefelt og blindgjengere fra bombekastere og artilleri ligger strødd utover terrenget. Underskogen skjuler hjelmer, våpen og et og annet fly. Bein og hodeskaller. Noen er norske.

— Mange såre minner knyttet til Kaprolat og Hasselmann for norske frontkjempere, sier Sven T. Arneberg.

— Stillingene ble jo nesten utryddet, enda man visste mange dager i forveien at Stalins soldater forberedte et stormangrep.

Mange føler at tyskerne ofret nordmennene. På den annen side var det vanskelig å få fram forsterkninger i det tunge myrlandskapet. Og avstandene var store ut til disse fremskutte støttepunktene, sier Arneberg.

360 Sovjet-soldater skal ha mistet livet før nordmennene var utradert. For en uke siden møttes overlevende ved et minnesmerke over falne russere.

En av de norske frontkjem-

perne la ned en krans med teksten «Fred og vennskap». Nordmennene ble tatt vennlig imot hos borgermesteren i den fattige landsbyen Louchi.

Norske frontkjempere har lenge og forgjeves forsøkt å få reise et minnesmerke over falne kamerater. Akkurat nå vurderer finnene den ytterst delikate saken.

— Som et historiens paradoks kan det hende at det første offisielle minnesmerket over disse soldatene blir reist i Russland — av alle steder, sier Sven T. Arneberg.

MINNESMERKE: En norsk frontkjemper legger krans på bautaen over falne Sovjet-soldater i Louchi.

Foto: Sven T. Arneberg